

РЕКОМЕНДАЦІЇ **методологічного семінару**

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ТА ІННОВАЦІЙНІ ПРАКТИКИ УТВЕРДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

3 квітня 2025 року
м. Київ

РЕКОМЕНДАЦІЇ

методологічного семінару

«Стратегічні орієнтири та інноваційні практики утвердження української національної ідентичності в умовах воєнного стану»

3 квітня 2025 р. відповідно до плану роботи Національної академії педагогічних наук України відбувся методологічний семінар «Стратегічні орієнтири та інноваційні практики утвердження української національної ідентичності в умовах воєнного стану».

У роботі семінару взяли участь близько 500 учасників з усіх регіонів України. Зокрема, члени НАПН України, провідні вчені та співробітники її структурних підрозділів, представники Комітету Верховної Ради України з питань молоді і спорту, Міністерства молоді та спорту України, Міністерства освіти і науки України, інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, науково-педагогічні та педагогічні працівники закладів освіти, докторанти, аспіранти, студенти.

Мета семінару – обговорення актуальних теоретичних проблем і практичних завдань щодо визначення стратегій та інноваційних практик утвердження української національної ідентичності в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України.

Учасники методологічного семінару відзначили, що тривала воєнна агресія російської федерації проти України засвідчила безкомпромісну готовність української нації відстоювати державний суверенітет, захищати національні інтереси і власну самобутність. Героїзм і жертвовність захисників, масштабний волонтерський рух, самовіддана праця кожного громадянина є свідченням високого рівня як політичної суб'єктності, так і відчуття приналежності до держави, нації, Батьківщини. Вагома роль у забезпеченні національної безпеки та обороноздатності належить національній системі освіти, яка за роки незалежності України виховала свідомих і активних громадян-патріотів. У складні часи повномасштабного вторгнення рф вони

полишили мирне життя, добровільно ставши на захист Батьківщини, швидко опанували високотехнологічну зброю і гідно дають відсіч ворогу. Військова звитяга захисників і захисниць України засвідчує непохитне прагнення українського народу жити у світі, де панують свобода, справедливість і повага до незалежності та самобутності нації. Це той урок, який Україна вже четвертий рік демонструє світовому демократичному співтовариству.

Наразі ключовими інституціями утвердження української національної ідентичності є національна система освіти, сили безпеки та оборони, інститути громадянського суспільства. Саме вони конституюють новий образ активного громадянина-патріота, спроможного відстоювати національні інтереси як на теренах держави, так і на міжнародному рівні.

Попри складні безпекові, інституційні, економічні, інфраструктурні та соціокультурні ризики, екзистенційна загроза державі стала потужним імпульсом для національного відродження, єднання і консолідації нації. Національні цінності та символи, культурні архетипи, традиції й мова є ключовими складовими української національної ідентичності, які зберігають і зміцнюють націю навіть у критичних умовах. Сьогодні вагомого значення для утвердження української національної ідентичності мають такі процеси як: посилення україноцентризму національної освіти, дерусифікація її змісту, відновлення історичної пам'яті, переосмислення історичного минулого, позбавлення від культурних маркерів і колоніальних символів, деміфологізація історичних постатей та усвідомлення їхньої ролі у становленні української держави.

На рівні законодавства та нормативно-правових актів сформовано загальнодержавне політико-правове поле, сприятливе для утвердження української національної ідентичності. Це передбачає синхронізацію норм законодавства, що регулює державну політику у сфері освіти, безпеки та оборони, молодіжної політики, з положеннями Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності»; сталу діяльність Координаційної ради з питань

утвердження української національної та громадянської ідентичності при Кабінеті Міністрів України та відповідних регіональних координаційних рад; а також реалізацію Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2023 р. № 1322.

Учасники методологічного семінару наголосили, що освіта виступає фундаментом національної єдності та національного відродження, забезпечуючи стійкість і розвиток української національної ідентичності дітей та молоді. У цьому контексті важливим завданням є розвиток і поширення української культури та мови, відродження історичної пам'яті українського народу. Створення повноцінного україномовного освітнього середовища, підтримка україномовного книговидання, аудіо- та відеоконтенту, насамперед освітнього, наукового, науково-популярного та художнього характеру, сприятиме розвитку української мови і культури, їхній популяризації в суспільстві.

Необхідно об'єктивно переосмислити історичну логіку, політичні наслідки та культурологічне значення для української нації та державності процесів часів Київської Русі, Української козацької держави, періоду визвольних змагань 1917–1921 рр. та Розстріляного відродження, Голодомору 1932–1933 років, часів Другої світової війни, українського повстанського та дисидентського рухів. Потребують повернення в український історико-культурний дискурс несправедливо знецінені українські політичні і військові діячі, освітяни, вчені і митці, їхній внесок у світову культуру.

Глобалізація та цифровізація є потужними процесами, які не лише зближують цивілізації та сприяють діалогу культур, а й модернізують усталені соціальні явища, зокрема впливають на ідентифікаційні процеси особистості. Це зумовлює потребу ґрунтовного осмислення впливу цифрового простору, сучасних медіа та соціальних мереж на утвердження української національної ідентичності. Цифрова патріотика у соціальних мережах (Facebook, Instagram, TikTok, Telegram тощо) через блоги публічних інтелектуалів, громадських

діячів, медійних військових, підкріплена діяльністю традиційних ЗМІ, сприяє неупередженому висвітленню самовідданого національного спротиву, воєнних злочинів, утвердженню української національної ідентичності, а також вираженню національної самобутності та культурної автентичності.

Національна академія педагогічних наук України здійснює постійний науково-методичний супровід утвердження української національної ідентичності. Вчені НАПН України беруть активну участь у розробленні стратегічних, концептуальних та прогностично-аналітичних документів, спрямованих на визначення стратегічних напрямів розвитку національної освіти, інтеграцію національних цінностей у систему освіти та виховання, впровадження інноваційних освітньо-виховних технологій у сфері національно-патріотичного та військово-патріотичного виховання, громадянської освіти.

У процесі методологічного семінару розглянуто:

- роль законодавства у зміцненні державності в умовах війни та повоєнного відновлення України; стратегічні напрями вдосконалення освітньої політики, спрямованої на утвердження української національної ідентичності, та відповідної науково-методичної підтримки;

- механізми налагодження партнерства держави, освіти та інститутів громадянського суспільства в утвердженні української національної ідентичності;

- вплив української історії на формування української національної ідентичності серед учнівської та студентської молоді, її роль у вихованні почуття національної гордості, патріотизму та усвідомлення історичної спадщини як основи для розвитку національної свідомості;

- вплив культурних та мовних практик в освітньому середовищі на розвиток української національної ідентичності в контексті популяризації української мови та культури у дитячому та молодіжному середовищі;

- значення молодіжних організацій, волонтерських рухів та громадських ініціатив у поглибленні національної самосвідомості, формуванні активної громадянської позиції та відчуття відповідальності за майбутнє країни;

- методи виховання дітей у полікультурному середовищі без загрози розколу та конфліктів, що передбачають інтеграцію різних культурних аспектів при збереженні та зміцненні національної ідентичності;

- поєднання кращих традицій та інновацій у вихованні патріотизму, зокрема через використання інноваційних освітніх технологій та методик, що дозволяють ефективно формувати українську національну ідентичність;

- вплив медіа та соціальних мереж на формування української національної ідентичності серед молоді та стратегії й механізми їхнього використання у педагогічних практиках.

Важливим напрямом фахової дискусії стала проблема підвищення ефективності військово-патріотичного виховання та формування готовності до захисту України, виховна робота з дітьми із сімей біженців, які виїхали за кордон внаслідок воєнної агресії, конструктивна і системна взаємодія з українською діаспорою.

Учасники методологічного семінару виокремили стратегічні напрями і завдання, вирішення яких сприятиме підвищенню ефективності утвердження української національної ідентичності відповідно до положень Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності», а саме:

Національний рівень:

- посилення взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, територіальних громад, громадських організацій, закладів освіти усіх рівнів з утвердження української національної ідентичності, відновлення і збереження національної пам'яті, підвищення престижу служби у ЗСУ;

- розбудова інфраструктури з утвердження української національної та громадянської ідентичності, насамперед на базі закладів загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти із залученням до означеного процесу соціально відповідального бізнесу, створення для цього необхідних економіко-правових механізмів;

- розроблення виховних програм та їхнє впровадження в цифровому форматі з метою інтенсифікації національно-патріотичного виховання дітей та молоді, зокрема із сімей біженців та внутрішньо переміщених осіб;
- оновлення політики комеморації та меморіалізації для вшанування пам'яті про загиблих героїв російсько-української війни, формування глибокої поваги до їхнього подвигу та внеску в боротьбу за українську незалежність;
- використання потенціалу цифрових інновацій, можливостей цифровізації та гейміфікації, а також спроможностей цифрової патріотики соціальних мереж та ЗМІ в утвердженні української національної ідентичності;
- збільшення кваліфікованих фахівців у сфері утвердження української національної ідентичності, розширення діяльності інститутів громадянського суспільства та розроблення науково-методичного супроводу їхньої діяльності;
- сприяння налагодженню ефективної взаємодії у сфері утвердження української національної ідентичності з українською діаспорою.

Регіональний рівень:

- створення і забезпечення діяльності регіональних освітньо-виховних хабів, центрів, зокрема на базі закладів загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, для здійснення цілісної державної політики, реалізації соціального запиту на провадження системного національно-патріотичного виховання;
- розширення інфраструктури для здійснення національно-патріотичного виховання та створення економіко-правових механізмів залучення соціально відповідального бізнесу;
- створення меморіальних комплексів, місць пам'яті, цифрових стендів, онлайн-платформ, заснування іменних стипендій та фестивалів для вшанування пам'яті та увічнення подвигу загиблих героїв у російсько-українській війні;
- забезпечення доступності матеріалів та інформаційних ресурсів з національно-патріотичного виховання в закладах освіти, центрах, осередках та громадських організаціях;
- супровід проактивних дитячих і молодіжних рухів, субкультур,

челенджів, конкурсів та акцій, спрямованих на реалізацію волонтерських і добродійних ініціатив, повсякчасне відновлення України, посилення консолідації нації;

– підтримання ініціатив громадських і ветеранських організацій, зорієнтованих на покращення національно-патріотичного й військово-патріотичного виховання учнівської та студентської молоді, формування національної солідарності.

Інституційний рівень:

– проведення фундаментальних і прикладних наукових досліджень, спрямованих на здійснення науково-методичного супроводу реалізації державної політики у сфері утвердження української національної ідентичності;

– посилення моніторингових досліджень та створення прогностично-аналітичних документів з національно-патріотичного, військово-патріотичного та громадянського виховання для оперативного інформування Комітету Верховної Ради України з питань молоді та спорту, Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій, Кабінету Міністрів України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства молоді та спорту України, Міністерства національної єдності України щодо сучасних тенденцій і закономірностей;

– створення інноваційних виховних практик патріотичного, військово-патріотичного та громадянського виховання, їхнє впровадження в освітній процес;

– залучення культурних, наукових та освітніх установ до популяризації історії героїв російсько-української війни, створення центрів пам'яті, які займаються збереженням історії війни та подвигів захисників України; інтеграція історій визначних персоналій у зміст освітніх програм для виховання нових поколінь на засадах патріотизму та національної гідності;

– активізація дослідження з проблем педагогіки пограниччя, спрямованої на створення адаптативних, культурно чутливих та інноваційних освітніх

підходів, які враховують специфіку регіонів, розташованих поблизу державного кордону України;

- проведення всеукраїнських і регіональних тренінгів з підготовки фахівців з національно-патріотичного та громадянського виховання, організація наукових, науково-практичних, науково-методичних семінарів, конференцій з проблем національно-патріотичного виховання;

- популяризація та масштабування кращого досвіду національно-патріотичного виховання в системі освіти та інститутах громадянського суспільства.

Масштабний і самовідданий національний спротив став основою збереження державності й незалежності України. Подолання викликів, обумовлених воєнною агресією РФ проти України, потенційних ризиків, супутніх повоєнному відновленню, вимагає не лише надзвичайної національної єдності, змін у підходах до розвитку країни, інтенсивного впровадження високих технологій в економіку, а й, передусім, виховання інноваційної особистості – патріота, спроможного примножувати національний добробут країни, її обороноздатність і за необхідності стати на захист України.